

Docentenhandleiding voorbereidende les gastles Carla Herwegh

Doelgroep

- VO leerjaar 1 t/m 6

Duur

- 40-50 minuten (1 lesuur)

Thematiek

Jodenvervolging, Apeldoornsche bos, concentratiekampen

Doel van de les

- Leerlingen weten wat het Apeldoornsche bos was.
- Leerlingen denken na over dilemma's en keuzes waarvoor mensen kwamen te staan.
- Leerlingen leren door een kort online (historisch) onderzoek meer over slachtoffers van het Apeldoornsche bos.
- Leerlingen worden voorbereid op de thematiek uit het verhaal van de gast spreker

Aansluiting bij de kerndoelen

- Mens & Maatschappij 37, 43, 44, 47

Introductie

Binnenkort ontvang jij een gast spreker in de klas. Deze gast spreker maakt deel uit van jouw lessen over de Tweede Wereldoorlog en de Jodenvervolging. De gastles duurt ongeveer 50 tot 70 minuten, afhankelijk van wat is afgesproken met de docent. De gastles bestaat uit twee delen: een verhaal en aansluitend een nagesprek. Het is belangrijk om naar aanleiding van de bijgevoegde biografie vragen voor te bereiden, die aan de gast spreker kunnen worden gesteld. Ongetwijfeld heb je meerdere lessen aan WO2 besteed. Deze voorbereidende les gaat over de jodenvervolging, keuzes maken en het Apeldoornsche bos. Thema's die in het verhaal van Carla Herwegh centraal staan. In deze handleiding vind je 2 korte opdrachten die je ter voorbereiding op de gastles kunt doen. Bij iedere opdracht zijn verdiepingsvragen voor de hogere leerjaren/niveaus geformuleerd met tips hoe je deze in de klas kunt bespreken.

Voorbereiding

- Zorg dat leerlingen een basis kennis van de gebeurtenissen uit de Tweede Wereldoorlog hebben. Gebruik hiervoor eventueel [de tijdlijn van de Anne Frank Stichting](#)
- Lees deze handleiding, met achtergrondinformatie en tips om de verdiepingsvragen te bespreken, goed door.
- Print eventueel de foto (opdracht 1) uit of zet hem klaar op je smart board voor een klassikale bespreking
- Introduceer tot slot [de gast spreker](#) en bereid samen met jouw leerlingen vragen voor die aan de gast spreker kunnen worden gesteld.
- Suggestie: Je kunt ook een [kort filmpje van de gast spreker](#) laten zien

Opdracht 1

Keuzes en dilemma's van helden in uniform

(20 min.)

Stap 1

Laat de foto groot op je smartboard zien en bespreek de foto in drie stappen volgens de zie-denken-vraag-methode (zie uitleg). Wat zie je? Wat denk je? Wat wil je over de foto weten?

Stap 2) Licht de foto toe (zie achtergrondinformatie) en bespreek het dilemma waarvoor het personeel van het Apeldoornsche bos kwam te staan: Vlucht ik, blijf ik of of ga ik met mijn patiënten mee?

Achtergrondinformatie foto

Bron: CODA Beeldbank: Groepsfoto verpleegkundigen, werkzaam in paviljoen van Os van het Apeldoornsche Bosch, 1942

Deze foto is gemaakt ergens in 1942, na 3 mei (dat weten we omdat de Jodenster op 3 mei 1942 werd ingevoerd). Het zijn verpleegkundigen die tijdens de oorlog werkzaam waren in het Apeldoornsche bos, een psychiatrische inrichting voor Joodse patiënten. Men ging er vanuit dat dit een veilige plek was waar de nazi's de mensen en het personeel met rust zouden laten, ondanks de vele anti-Joodse maatregelen, het werd ook wel de 'Jodenhemel' genoemd. Maar tevergeefs: In de nacht van 21 of 22 januari 1943 werden alle +- 1400 patiënten en +- 50 (vd 175) personeelsleden op transport gezet naar Auschwitz en vrijwel allemaal vermoord. Het was het enige transport waarvan er geen namenlijst is. In de afgelopen jaren hebben veel onderzoekers geprobeerd uit te vinden wat er met deze mensen is gebeurd. In een aantal gevallen zijn de namen van de mensen op deze foto bekend (zie suggestie voor verdieping). In veel gevallen is dat helaas niet zo. Nog altijd weten we van 5 mensen van het transport niet wat er met hen is gebeurd. Een deel van het

personeel kon vluchten voordat de nazi's kwamen, een deel van het personeel bleef achter en werden later alsnog via Westerbork naar de concentratiekampen gedeporteerd en een deel koos ervoor om bij de patiënten te blijven en met hen mee te gaan.

Tips en verdiepingsvragen:

- Benoem dat mensen in oorlogstijd voor onmogelijke keuzes kwamen te staan. Leg het begrip: 'choiceless choice' oftewel 'onmogelijke keuze' uit, wanneer je als mens per definitie als 'slachtoffer' of minderheid bent bestempeld, is er weinig keuzevrijheid dan wanneer je toeschouwer bent. De keuze: 'vlucht ik' of 'zorg ik voor de patiënten'? is bijna onmogelijk, Slachtoffers kwamen voor onmogelijke keuzes te staan. Als toeschouwer heb je meer ruimte om keuzes te maken (ook nu!).
- Het helpt leerlingen om na te denken over de dilemma's waarvoor doodgewone mensen kwamen te staan en welke keuzes ze op dat moment maakten. Het geeft hen een genuanceerder beeld op de gebeurtenissen uit de Tweede Wereldoorlog door in te zoomen op 1 persoon en diens handelen.
- Vermijd de vraag: Wat zou jij hebben gedaan? Zinvoller is om met leerlingen op zoek te gaan naar handelingsperspectieven, welke opties hadden mensen en wat deden zij? brug naar nu: welke handelingsperspectieven heb jij nu wanneer je geconfronteerd wordt met onrecht of met mensen die hulp nodig hebben?
- Wijs leerlingen erop dat mensen toen niet de kennis hadden van nu. Wij weten nu hoe de geschiedenis verlopen is, die kennis hadden mensen toen niet.
- Waarom noemen we deze foto: Helden in uniform? Wanneer ben je een held? Wie zijn er volgens hen vandaag de dag helden?

* Suggestie voor verdieping: Je kunt leerlingen laten uitzoeken wat er met 1 van de mensen op de foto is gebeurd: [Carolina Blok-Kan](#) (voorste rij, 3e van rechts). Van haar is bekend dat zij 'vrijwillig' mee ging met de patiënten op transport.

Zie-denk-vraag methode uitleg

Deze methode komt uit de [visible thinking strategy](#) en bevordert open en creatief denken bij leerlingen, het wekt nieuwsgierigheid over een thema en helpt de leerling zijn/haar gedachten te structureren.

Vraag leerlingen in 3 stappen vragen te beantwoorden over een bron/foto/object.

1. Wat zie je?

2. Wat denk je?

3. Wat wil je over deze bron weten?

Tips ter bespreking:

- Maak het verschil duidelijk tussen wat je ZIET en wat je DENKT. Bij zien gaat het om objectieve kenmerken: 'ik zie personen in uniformen', 'ik zie een jodenster op de kleding' Bij denken gaat het om interpretaties: 'ik denk dat het verplegers of zusters zijn', 'ik denk dat het een foto uit de oorlog is'
- Stel open vragen ter verduidelijking: Waarom denk je dat? Wat denken anderen? Wat valt je op? Welk verhaal schuilt er achter de bron?
- Blijf neutraal, er is bij deze oefening geen goed of fout.

Opdracht 2

Zolang je naam genoemd wordt (20 min)

Stap 1

Verdeel de klas in twee groepen en laat het ene deel van de klas werken met [de lijst namen van gedeporteerde personeelsleden van het Apeldoornsche Bos](#) en de anderen met [de lijst namen van gedeporteerde patiënten van het Apeldoornse bos](#)

Stap 2

Laat hen 1 persoon kiezen uit de lijst en geef de opdracht mee zoveel mogelijk over deze persoon te weten te komen.

Stap 3

Klassikaal: vraag een aantal leerlingen wat ze gevonden hebben.

Stap 4

Je kunt ter afsluiting de leerlingen vragen, de naam van hun persoon hardop voor te lezen en de Joodse traditie uitleggen: Zolang je naam wordt genoemd, ben je niet vergeten.

TIP!

Geïnteresseerd in een educatief programma met je klas over de geschiedenis van het Apeldoornsche Bos? Dat kan je boeken via [het CODA](#). Op woensdag en zondag kun je het herinneringscentrum vrij bezoeken.

Succes met de voorbereiding

Wij horen graag na afloop via dit [evaluatieformulier](#) hoe de gastles is verlopen.

Mocht je nog vragen hebben naar aanleiding van deze handleiding, dan kun je bellen naar **085 2500281**.